

Constantin Cavarnos

**SFINȚENIA
ROSTUL SUPREM AL OMULUI**

Traducere din limba engleză
Prof. Paul Bălan

Carte tipărită cu binecuvântarea
Înaltpreasfințitului
TEOFAN,
Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA
Iași, 2014

Cuprins

Prefață	7
Foamea de sfințenie	11
Lupta pentru sfințenie	27
Povețele Sfântului Nectarie către nevoitorii duhovnicești	51
Biserica de acasă a nevoitorilor duhovnicești	65

Capitolul 3

Povețele Sfântul Nectarie către nevoitorii duhovnicești^{37*}

În anul 1904, pe când era director la Seminarul Rizaris pentru pregătirea preoților atenieni, Sfântul Nectarie a ctitorit Mănăstirea de maici „Sfânta Treime” pe insula Eghina (lângă Pireu). Motivul i l-au oferit câteva femei cucernice, care veneau să se spovedească la dânsul și căutau povețele sale duhovnicești. Acestea și-au exprimat adesea dorința de a îmbrățișa viața monahală, așa încât el a construit mănăstirea de maici „Sfânta Treime” și le-a trimis pe femei acolo.

În 1908, el s-a retras din funcția de director al Seminarului Rizaris și s-a dus la mănăstirea de maici. Acolo a slujit ca preot, călăuză duhovnicească și duhovnic. În timpul celor 4 ani de interimat – 1904-1908 – sfântul obișnuia să le trimită, din când în când, scrisori de povățuire.

Binecunoscutul monah athonit, Teoclit Dionisiatul, ucenic al fericitului stareț Gavriil Dionisiatul a publicat, în 1979, 35 de astfel de scrisori în cartea sa *Sfântul Nectarie din Eghina*³⁸. De curând, aceste scrisori au

^{37*} Conferință care a fost ținută în mai, 1995, la seminarul teologic grec ortodox „Holy Cross” din Brookline, Mass., la un seminar cu privire la Sfântul Nectarie, condus de arhim. prof. Cleopa Strougyllis și la care au luat parte studenți din ultima clasă a seminarului.

³⁸ *Ho Hagios Nektarios Aeginos.*

fost publicate de el într-o carte separată, intitulată *35 de epistole pastorale*³⁹. Aici aflăm numeroase povețe duhovnicești valoroase. Deși acestea se adresează monahiilor, orice nevoitor duhovnicesc le va găsi de folos și pentru sine.

Cea dintâi povață importantă care apare în această colecție de epistole ține de *practicarea iubirii creștine*. Sfântul Nectarie, în privința acestui subiect, spune că Dumnezeu l-a creat pe om „după chipul Său” spre a ne face părtași bunătății Lui. Subliniind semnificația propoziției „după chipul lui Dumnezeu”, Sfântul Nectarie spune că aceasta înseamnă faptul că dragostea față de Dumnezeu și de aproapele este *înnăscută* în inima noastră. Ea este cea dintâi lege a eticii creștine.

Dragostea noastră față de Dumnezeu, spune el, urmând învățaturii lui Hristos, trebuie să fie din tot sufletul, din toată inima, cu toată tăria noastră și cu toată mintea noastră; iar dragostea față de aproapele nostru trebuie să fie asemenea cu cea față de noi înșine.

Din această lege înnăscută a iubirii izvorăsc, după povața sfântului nostru, legile iubirii de frumos, de bine, de adevăr și dreptate. Ca atare, continuă el, pentru ca o persoană să înainteze duhovnicește și să se facă părtaşă la bunătatea și fericirea dumnezeiască, trebuie să respecte aceste legi ale iubirii.

Respectarea acestor legi, remarcă Sfântul Nectarie, se leagă direct de *conștiință*. Această importantă

³⁹ 35 *Poimantikes Epistoles*.

facultate, ne îndeamnă să respectăm cu strictețe poruncile lui Dumnezeu. Dacă procedăm așa sau nu o aflăm prin *cercetarea de sine*⁴⁰.

Din această pricină, el povățuiește *practica cercetării de sine făcută zilnic*. Sfântul Nectarie spune: „Cercetează-ți inima și descoperă-i starea ei morală. Te osândește ea pentru încălcarea legilor morale? Protestează ea fiindcă tu o înnăbuși? Te ceartă ea pentru că ți-ai neglijat îndatoririle? Observi tu în inima ta vicii, greșeli, patimi sau cugete rele?”.

În ceea ce privește *îndatoririle*, Sfântul Nectarie deosebește trei feluri de îndatoriri: 1) către Dumnezeu, 2) către aproapele și 3) către noi înșine. Îndatoririle noastre către Dumnezeu sunt de a-I respecta poruncile, de a-I mulțumi și de a-L slăvi. Îndatoririle noastre către aproapele sunt acelea de a-L iubi ca pe noi înșine, de a-l ierta când ne nedreptățește și de a ne ruga pentru el. Îndatoririle față de noi sunt acelea de a ne îngriji de sănătatea sufletului și a trupului.

În ceea ce privește *viciile*, el pune mai ales accentul pe nevoia de a lupta să dezlădăcinăm *mândria* din sufletul nostru. „Să lucrăm prin a ne cerceta inima dacă nu cumva zace într-înșina mândria, precum un șarpe otrăvitor”. Mândria, spune el, este un viciu care dă naștere la alte vicii. Ea otrăvește și amorțește orice virtute. Din această pricină trebuie văzut ca nu cumva acest șarpe otrăvitor să nu se afle în inima noastră.

⁴⁰ Despre o analiză pe larg asupra conștiinței, vezi cap. III al cărții mele, *Gândirea și arta bizantină*, Belmont, MA, 1968, și celelalte ediții, pp. 40-47.

Această cercetare de sine, continuă el, trebuie făcută neîncetat, zi și noapte. Căci, precum un șarpe, mândria stă la pândă pretutindenea și otrăvește totul. Trebuie să o căutăm pe ea și viciile ce răsar din ea. Trebuie să i ne împotrivim și s-o alungăm. Dacă reușim să ne eliberăm de mândrie și să dobândim virtutea opusă ei, *smerenia*, și s-o întronăm pe aceasta în inima noastră, „totul este al nostru”. Motivul este acela că smerenia aduce cu sine toate celelalte virtuți. Smerenia a fost caracterizată drept „înălțătoare”, deoarece împreună toate virtuțile, înalță sufletul „de la pământ la cer”. Sfântul Nectarie își încheie povăța cu privire la viciul mândriei și virtutea smereniei spunând: *Iubiți smerenia, luptați să o dobândiți și puneți-o pe tronul inimii voastre.*

Într-unele dintre scrisorile sale, sfântul analizează *egoismul*. El îl socotește drept o grozavă boală a sufletului și pune accentul pe trebuința de a lupta împotriva lui și de a-l dezrădăcina. Egoismul este, limpede, o fațetă a mândriei. El se manifestă prin *neascultare, auto-mulțumire, cârtire, slavă deșartă, ambiție* și cele asemenea.

Dezrădăcinarea egoismului, spune el, este „cea dintâi treaptă a virtuții. Fără această biruință nu este cu puțință vreun progres în bunătate”. E necesară o luptă grozavă pentru aceasta, deoarece egoismul este precum hidra cu multe capete din mitologia greacă antică. Căci dacă tai un cap al acestui monstru, crește un alt cap, sub o altă formă. Și explică: deși reușim să ne retragem din lume și să lipsim trupul de orice plăcere și să-l silim să nu-și facă voia, deodată vedem

egoismul apărând ca o boală a sufletului, cel mai adesea sub forma *neascultării, auto-mulțumirii, cârtirii* etc. În toate acestea stă ascunsă urâtenia egoismului. Cercetați fiecare dintre acestea și îi veți vedea urâtenia. Mai rar, egoismul se manifestă ca o *cerință, necesitate, drept, dorință, deșertăciune, ambiții*.

Toate acestea sunt forme de egoism. Să se cercezeze fiecare pe sine, remarcă Sfântul Nectarie, și să vadă dacă are multe dintre acestea. Dacă află că are, trebuie să se îngrijească să le dezrădăcineze, ca nu cumva să crească în patimi mai mari, făcând ca nevoița sa duhovnicească să fie neroditoare.

Vorbind despre „patimi”, el deosebește două feluri ale acestora: „ale sufletului” și „ale trupului”. În scrierile Sfinților Bisericii, următoarele sunt adesea citate drept „patimi ale sufletului”: mândria, slava deșartă, deznădejdea, întristarea, mânia și lăcomia. „Patimi ale trupului” sunt lăcomia pântecele și desfrânarea. Aceleași nume sunt date viciilor care răsar din ele. „Patimile” sunt simțăminte, emoții sau impulsuri care se îndepărtează de la scopul pentru care Dumnezeu le-a dăruit omului. Atunci când *simțămintele* sunt în concordanță cu scopul dumnezeiesc, se spune despre ele că sunt „după fire”. Când ele se îndepărtează de la scopul divin, când sunt deformatate, ele sunt „împotriva firii”. Aceasta este opinia ortodoxă tradițională, pe care o urmează Sfântul Nectarie. El spune că Dumnezeu a creat toate lucrurile „bune foarte” (Fac. 1, 31). El ne-a dăruit simțămintele cu un scop sau țel definit. Când ele lucrează în acord cu Dumnezeiasca Lege, conform cu rațiunea

existenței lor, acestea constituie *forța morală* și nu tulbură pacea sufletului. Ele contribuie la lucrarea virtuților.

Totuși, atunci când *simțămintele* nu lucrează după scopul pentru care ele ne-au fost dăruite de Dumnezeu, ci împotriva Lui, împotriva firii, pentru satisfacțiile noastre iraționale, ele iau un caracter păcătos și tulbură pacea sufletului. Astfel de simțăminte sunt corect denumite „patimi”.

Sfântul Nectarie dă povețe pentru a ne ocupa eficient de patimi. Mai presus de orice, trebuie să avem o atentă *trezvie lăuntrică*. Trebuie să observăm și să vedem dacă vreo patimă este prezentă în inima noastră, în sufletul nostru. Dacă există, trebuie să *luptăm*, și să ne *războim* cu ele, împotriva păcatului.

Sfântul nu dă pilde. Eu voi oferi câteva care să ne ajute să căpătăm o idee mai clară a deosebirii dintre simțămintele care sunt „după fire” și „cele împotriva firii” și care se numesc „patimi”. Mânia este *după fire*, și deci, bună atunci când o îndreptăm împotriva vreunui obicei rău de-al nostru, pentru a scăpa de el. Mânia este *împotriva* firii atunci când o îndreptăm împotriva semenilor noștri. Același lucru este valabil în cazul urii. De asemenea, întristarea poate fi, ori după Dumnezeu, ori după lume. „Întristarea după Dumnezeu lucrează pocăința”, în vreme ce „întristarea după lume lucrează moartea”, după cum spune Sfântul Apostol Pavel (II Cor. 7, 9-11). Sfântul Nectarie spune că întristarea, când este excesivă, este nerațională și vine de la diavol.

În ceea ce privește rezultatul luptei noastre cu patimile, el spune: „Dacă în luptă ieși biruitor, răscoala patimilor devine un motiv de nouă bucurie și pace.

Pe de altă parte, dacă ești înfrânt – fie ca aceasta să nu se întâmple – apare întristarea și agitația. Totuși, dacă te întorci la luptă și persisti într-însa, pacea dinlăuntrul tău va reveni”. Mai departe, el povățuiește: „Nu deznădăjduiți. Treptat, cu ajutorul lui Dumnezeu, patimile vor fi deznădăcinate”.

Luptătorul cu patimile reușește atunci când, pe lângă *trezvia lăuntrică* și *luptă*, recurge la *rugăciune*. El îi amintește cititorului despre cuvântul Mântuitorului: „Privegheați și vă rugați, ca să nu intrați în ispită” (Mt. 26, 41).

Fericitul Nectarie dă povețe legate și de „cugete”. Atât patimile, cât și viciile își au drept punct de pornire „cugetele”. Mai întâi ne vine în minte vreun cuget simplu, de natură rea. Atunci când un astfel de cuget este primit în minte el devine „pătimaș”, fiind încălzit de un simțământ de *consimțire*. Această analiză apare în *Scara* și în *Filocalia*, lucrări care fuseseră cercetate de sfântul nostru.

Atunci când unei astfel de patimi i se îngăduie să se manifeste în mod repetat *deschis*, în fapte, ea devine *obicei*, o trăsătură fixată de caracter, și se numește viciu. Viciile sunt foarte greu de deznădăcinate.

„Cugetele” au diferite origini: Dumnezeu, simțurile, mai ales văzul și auzul, sugestiile diavolești, etc. În ceea ce le privește pe acestea din urmă, Sfântul Nectarie povățuiește: „Nu le lăsați să lăncezească în mintea voastră, nu consimțiți cu ele, ci alungați-le de îndată și rugați-vă neîncetat”.

Această povăță este urmată de un îndemn la *Spovedanie*. În scrisorile sale către maicile de la Eghina, îndemnul său este scurt, dar hotărât. Într-o carte publicată de el cu mult înainte să fi scris scrisorile și care era la îndemâna maicilor, el a închinat 2 capitole unei analize a Spovedaniei. Titlul cărții este: *Cu privire la grija față de suflet*⁴¹. Într-înșă, el spune, în debutul ei: „Spovedania este necesară deoarece: a) este o Poruncă a lui Dumnezeu și b) ea aduce pacea între Dumnezeu și om și c) ea îl folosește pe om din punct de vedere moral și duhovnicesc”⁴².

În ceea ce privește cel de-al treilea punct, el remarcă: „Cel ce se spovedește înaintează duhovnicește, mai întâi, deoarece, prin învățăturile duhovnicului, cunoașterea sa este în mod treptat transmisă celui ce se spovedește, și, în al doilea rând, deoarece mintea acestuia din urmă, fiind curățită de întunericul păcatului și de înșelăciune, este luminată, primește minunile lui Dumnezeu și înaintează”⁴³.

Văzută în această lumină, remarcă Sfântul Nectarie, Spovedania „este doctoria mântuitoare a societății, deoarece ea poate izbăvi numeroase suflete de la pierzanie, eliberându-le de înșelare, de imaginile nepotrivite și de cugetele rele... Deci duhovnicul este medicul moral al societății. Numai el are puterea de a preveni toate relele care astăzi bântuie omenirea”⁴⁴.

⁴¹ *Peri Epinuleias tes Psyches*, Atena, 1894.

⁴² *Ibidem*, p. 90.

⁴³ *Ibidem*, p. 90.

⁴⁴ *Ibidem*, pp. 90-91.